

SCHONE SCHIJN, VIEZE HANDEN?

*Fossiele haven Amsterdam
in aanvaring met mondiaal CO₂ budget*

Amsterdam, februari 2015

**FOSSIEL
VRIJ
NEDERLAND**

Samenvatting

De stad Amsterdam heeft voor de komende jaren in haar Duurzaamheidsagenda ambitieuze doelstellingen geformuleerd, die een bijdrage moeten leveren aan het terugdringen van de wereldwijde uitstoot van CO₂. Tegelijkertijd is de Amsterdamse haven een belangrijke schakel in de wereldwijde handel in fossiele brandstoffen. De haven heeft de grootste benzineopslag ter wereld en is de tweede kolenhaven van Europa. Ook is de haven van Amsterdam de thuisbasis van een kolengestookte electriciteitscentrale.

Wetenschappers waarschuwen echter dat grote delen van de wereldwijde reserves aan fossiele brandstoffen onder de grond moeten blijven. Om meer dan 2°C opwarming te voorkomen, zal tot aan het jaar 2050 bijna 90% van de steenkoolreserves, meer dan de helft van alle gasreserves en ten minste een derde van de oliereserves niet ontgonnen of opgepompt mogen worden.

Het conflict tussen de snelle groei van de fossiele industrie in de Westelijke haven en de noodzaak tot afbouw van deze economische activiteiten vormt een blinde vlek in het duurzaamheidsbeleid van de gemeente. Indien de stad Amsterdam deze mondiale klimaatdoelstellingen serieus neemt zal zij op korte termijn actief aan een transitieprogramma moeten werken richting een toekomstbestendige stad waarin steenkool en andere fossiele brandstoffen uit de haven verdwijnen.

Gepubliceerd door: Fossilvrij Nederland

Fossilvrij NL bestaat uit individuen en lokale groepen die divestering van publiek geld uit de fossiele industrie als effectief en noodzakelijk beschouwen om klimaatverandering aan te pakken en de transitie naar een duurzame economie te versnellen. Fossilvrij NL is onderdeel van Fossil Free, een wereldwijde campagne van 350.org.

Website: www.fossilvrij.nl

Adres: Minahassastraat 1, 1094 RS Amsterdam

Versie: 2.0

Omslagfoto: Marcel Oosterwijk (CC BY-SA 2.0)

Opmaak: Malcolm Kratz

Mondiaal CO₂ budget

Sinds het begin van de industriële revolutie is de gemiddelde temperatuur op aarde gestegen met 0,8°C.[1,2] In 2009 kwam de internationale gemeenschap in Kopenhagen overeen dat klimaatverandering beperkt moet blijven tot een mondiale stijging van maximaal 2°C.[3,4] Wetenschappelijke klimaatmodellen geven aan dat een toename van 1,5°C tot 2°C al ernstige en wijdverspreide risico's met zich meebrengt voor zowel mensen als ecosystemen. Een stijging richting de 4°C--volgens conservatieve schattingen een waarschijnlijk scenario bij ongewijzigd beleid--zal resulteren in een planeet waarin weersextremen de nieuwe norm worden; een wereld vol risico's en instabiliteit.[2]

In verschillende wetenschappelijke publicaties is berekend dat het 2°C doel betekent dat er tot aan 2050 hooguit ongeveer 850 gigaton CO₂ uitgestoten kan worden.[5,6,7] Dit wordt het wereldwijde CO₂ budget genoemd. Baanbrekend onderzoek van de afgelopen jaren heeft uitgewezen dat de hoeveelheid CO₂ in de totale bewezen voorraad fossiele brandstoffen –ongeveer 2.800 gigaton– aanzienlijk groter is dan het mondiale CO₂ budget tot aan 2050.[5]

In 2013 bedroeg de wereldwijde CO₂ uitstoot 35,3 gigaton, een stijging van 60% ten opzichte van 1990.[8] De afgelopen jaren bleven de wereldwijde CO₂ emissies snel toenemen. Als de huidige trend doorzet dan zal binnen 21 jaar de 2°C grens doorbroken worden.[9] Wetenschappers wijzen er daarom op dat de 2°C doelstelling fysieke grenzen oplegt aan het gebruik van fossiele brandstoffen. Wereldwijd zal meer dan een derde van alle bekende oliereserves, de helft van de gasreserves en bijna 90% van alle steenkoolreserves niet gebruikt kunnen worden.[10,11]

Fossiele industrie in de Amsterdamse haven

Het Westelijk Havengebied van Amsterdam is de thuisbasis van een grote en groeiende fossiele industrie: het is de grootste benzinehaven in de wereld en na Rotterdam de grootste steenkoolhaven van Europa. Het Amsterdamse Havenbedrijf rapporteert in haar jaarverslag van 2013 dat 76% van de overslag in de haven bestaat uit steenkool en olieproducten.[12]

De afgelopen jaren groeide de overslag van fossiele brandstoffen in de Amsterdamse haven aanzienlijk. In 1995 4.8 miljoen ton steenkool in de haven overgeslagen. In 2013 was dit gestegen tot 18.5 miljoen ton, een toename van 389%.[13] Het merendeel van deze steenkool is bestemd voor doorvoer binnen Europa, met Duitsland als belangrijkste eindbestemming.[12,14]

De overslag van olieproducten is in de periode 1995 – 2013 bijna verzesvoudigd: van 7.1 miljoen ton in 1995 naar 41.5 miljoen ton in 2013, een stijging van 585%.[13] Hoewel de olieproducten grotendeels naar Europa, Afrika en de VS geëxporteerd worden, is ook de luchthaven Schiphol een belangrijke afnemer.[15]

Naast de overslag van steenkool en olieproducten is er in het Westelijk Havengebied van Amsterdam ook een grote energiecentrale gevestigd die op fossiele brandstoffen draait. Het Hemweg-complex van NUON bestaat uit twee delen, een gasgestookte centrale van 435 MW uit 2012 en een 650 MW kolencentrale uit 1994. Jaarlijks gebruikt de centrale 1,6 miljoen steenkool en per dag wordt er bij verbranding bijna 10.000 ton CO₂ geproduceerd, vergelijkbaar met de dagelijkse hoeveelheid emissies van 2 miljoen Nederlandse auto's.[16,17] Er bestaat geen plan voor sluiting van de kolencentrale, het is een van de centrales waarvoor geen sluitingsplannen zijn opgenomen in het energieakkoord.[18] Bij ongewijzigd beleid kan de centrale nog 20 tot 30 jaar open blijven.

Duurzaamheidsbeleid Amsterdam

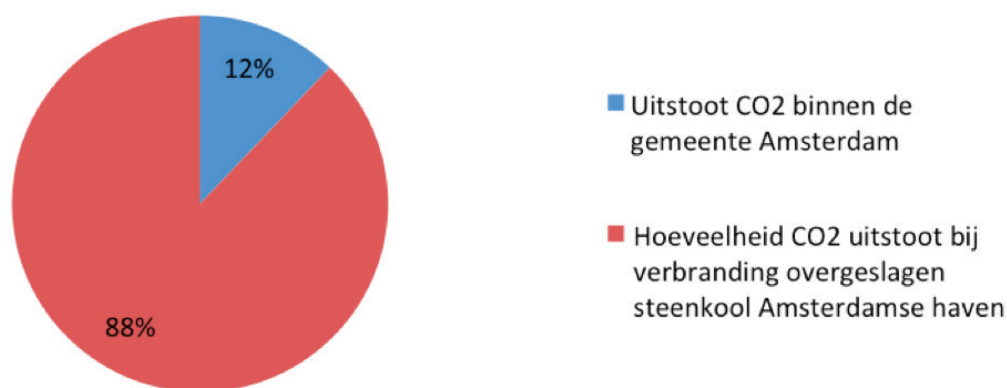
Het huidige college van Amsterdam heeft verduurzaming hoog op de agenda staan. In december 2014 werd een ambitieuze duurzaamheidsagenda gepresenteerd waar in de thema's duurzame energie, schone lucht, circulaire economie en een klimaatbestendige stad naar voren komen.[19] De agenda formuleert ambities, doelen en uitwerkingsrichtingen om Amsterdam klimaatneutraal te maken. Belangrijke centrale doelstellingen zijn: een toename van 20% duurzame energie in 2020 per inwoner, het verminderen van 20% energieverbruik in 2020 (beiden t.o.v. 2013) per inwoner en het verminderen van de CO₂ uitstoot van de gemeente met 45% (t.o.v. 2012).[19]

Concrete plannen zijn er voor energiebesparing, het toestaan van nieuwe windmolens in het havengebied en het versneld aansluiten op stadswarmte van bestaande woningen. Daarnaast worden elektrisch vervoer en duurzaam bouwen gestimuleerd. Het college zegt de focus te willen houden op duurzame projecten en initiatieven die kunnen worden opgeschaald, en daarnaast zelf het goede voorbeeld te willen geven.

Er bestaan geen plannen met concrete stappen om binnen afzienbare tijd de grootschalige fossiele brandstoffenindustrie uit te faseren en door duurzame activiteiten te vervangen. In de praktijk blijven de gemeente en de haven inzetten op verdere toename van de door Amsterdam vervoerde olieproducten en steenkool. In november 2014 besloot de gemeenteraad bijvoorbeeld om ruim 100 miljoen euro bij te dragen aan de versnelde uitbreiding van de sluis bij IJmuiden, een investering die vooral bedoeld is om de toegang van steeds grotere zeeschepen met steenkool en olie mogelijk te maken.[20,21]

Het is de vraag of de gemeente en haven met deze benadering ten aanzien van haar klimaatbeleid wel aan de kern van het probleem raakt. Volgens de gemeente bedroeg de totale uitstoot CO₂ binnen van Amsterdam in 2013 4,4 miljoen ton. De totale uitstoot die CO₂ verbranding van alle in datzelfde jaar overgeslagen kolen op zou leveren is 32,1 miljoen ton, ruim zeven keer zoveel als de totale CO₂ uitstoot van de rest van de stad.¹

Bronnen CO₂ uitstoot Amsterdam 2013

¹ Omdat de berekening van de CO₂ emissie van de 40 miljoen ton olieproducten die in de Amsterdamse Haven worden overgeslagen complex is worden deze hier buiten beschouwing gelaten.

In de beleidsplannen van de gemeente wordt daarnaast de cruciale vraag niet gesteld hoe de handhaving en verdere expansie van de overslag van fossiele brandstoffen in de westelijke haven zich verhoudt tot de urgente noodzaak tot terugdringing van het gebruik van fossiele brandstoffen die uit het mondiale CO₂ budget voortvloeit. Ook wordt niet onderzocht of het gemeentelijke beleid ten opzichte van de haven voldoende ambitieus is om de 2°C doelstelling te bereiken.

Conclusie

Amsterdam is de thuisbasis van een grote en groeiende fossiele industrie: het is de grootste benzinehaven in de wereld en na Rotterdam de grootste steenkoolhaven van Europa. In het huidige beleid van de gemeente wordt uitgegaan van voortzetting en verdere uitbreiding van deze fossiele industrie. De gemeenteraad besloot in november 2014 tot een investering van meer dan 100 miljoen in de versnelde uitbreiding van het sluizencomplex bij IJmuiden, wat een verdere toename van de handel in fossiele brandstoffen zou moeten faciliteren. Ook staat er een gascentrale en steenkoolcentrale van energiebedrijf NUON in de westelijke haven. Er bestaan op dit moment geen plannen om deze centrales te sluiten.

De gemeentelijke lijn van voortzetting en uitbreiding van de fossiele industrie in de haven staat op gespannen voet met de internationaal geaccepteerde klimaatdoelstelling om wereldwijde opwarming tot 2°C te beperken. Om dit doel te bereiken zal een groot deel van de voorraden steenkool, gas en olie onder de grond moeten blijven. Dat deze realiteit ook gevolgen heeft voor de fossiele industrie in het Westelijke Havengebied vormt nu nog een blinde vlek in het beleid van de stad Amsterdam. Indien de gemeente een bijdrage wil leveren aan het realiseren van de internationale afspraak om klimaatverandering tot 2°C te beperken zal er op korte termijn een alternatief plan voor het Westelijk havengebied moeten komen.

Bronnen

- [1] National Oceanic and Atmospheric Administration (2015) Global Warming. Beschikbaar op internet via: <http://www.ncdc.noaa.gov/cmb-faq/globalwarming.html>
- [2] Worldbank (2014) Turn Down the Heat: Confronting the New Climate Normal. Beschikbaar op internet via: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/20595>
- [3] European Commission (2013) The 2015 International Climate Change Agreement: Shaping International climate policy beyond 2020. Beschikbaar op internet via: http://ec.europa.eu/clima/policies/international/negotiations/future/docs/com_2013_167_en.pdf
- [4] UNFCCC (2009) Copenhagen Accord. Beschikbaar op internet via: <http://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/11a01.pdf>
- [5] Carbon Tracker Initiative (2011) Unburnable carbon: are the world's financial markets carrying a carbon bubble? Beschikbaar op internet via: <http://carbontracker.org/>
- [6] IEA (2013) Redrawing the Energy–Climate Map. Beschikbaar op internet via: http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/WEO_Special_Report_2013_Redrawing_the_Energy_Climate_Map.pdf
- [7] IPCC (2013) Climate Change 2013 The Physical Science Basis, Fifth Assessment Report. Beschikbaar op internet via: <http://www.ipcc.ch/report/ar5/wg1/>
- [8] Planbureau voor de Leefomgeving (2014) Trends in Global CO₂ emissions: 2014 report. Beschikbaar op internet via: <http://www.pbl.nl/en/publications/trends-in-global-co2-emissions-2014-report>
- [9] The Carbon Brief (2014) Carbon Budget Data. Beschikbaar op internet via: https://docs.google.com/spreadsheets/d/19LBuGJiyOAPDeiKgRe9hWPPVa-dKB5Z_C5PXA6gflk/edit#gid=0
- [10] McGlade, C & Ekins, P. (2015) The geographical distribution of fossil fuels unused when limiting global warming to 2°C. Gepubliceerd in Nature. Beschikbaar op internet via: <http://www.nature.com/nature/journal/v517/n7533/full/nature14016.html>
- [11] David Biello (2015) Blacklist proposed for fossil fuels. Gepubliceerd in Nature. Beschikbaar op internet via: http://www.nature.com/news/blacklist-proposed-for-fossil-fuels-1.16695?WT.mc_id=TWT_NatureNews
- [12] Port of Amsterdam (2013) Jaarverslag 2013. Beschikbaar op internet via: <http://www.portofamsterdam.nl/Jaarverslag2013>
- [13] Port of Amsterdam (2014) Factsheet energy. Beschikbaar op internet via: <http://www.portofamsterdam.nl/docs/nl/Factsheets/2014/HA.040.14%20HR%20Factsheet%20Energie%20UK.pdf>
- [14] SOMO (2013) The Black Box: Obscurity and Transparency in the Dutch Coal Supply Chain. Beschikbaar op internet via: http://somo.nl/publications-nl/Publication_3737-nl
- [15] Imtech (website) Altijd kerosine voor schiphol. Op 5 februari 2015 op internet geraadpleegd via: <http://imtech.com/NL/IMTECHNL/Over-ImtechNL/ReferentiesNL/%2845199%29-AFS.html>
- [16] Nuon (website) Kolen Op 5 februari 2015 op internet geraadpleegd via: <http://www.nuon.com/activiteiten/productie/kolen/>
- [17] Berekening gebaseerd op autoverbruik en uitstoot cijfers van CBS en Compendium voor de Leefomgeving
- [18] SER (2013) Energieakkoord voor duurzame groei. Beschikbaar op internet via: <http://www.energieakkoordser.nl/energieakkoord.aspx>
- [19] Gemeente Amsterdam (2014) Duurzaam Amsterdam – Agenda voor duurzame energie, schone lucht, een circulaire economie en een klimaatbestendige stad. Beschikbaar op internet via: <http://www.amsterdam.nl/gemeente/volg-beleid/duurzaam-amsterdam/agenda-duurzaamheid/>
- [20] Parool (2014) Raad Amsterdam stemt (bijna) unaniem voor nieuwe zeeluis. (bron: ANP) Beschikbaar op internet via: <http://www.parool.nl/parool/nl/4/AMSTERDAM/article/detail/3799335/2014/11/27/Raad-Amsterdam-stemt-bijna-unaniem-voor-nieuwe-zeeluis.dhtml>
- [21] Parool, Jacobs, B. (2010) Stop aanleg grote zeeluis IJmuiden. Beschikbaar op internet via: http://people.few.eur.nl/bjacobs/parool_zeeluis.pdf
- [22] CO₂ emissie factoren (2015) Lijst emissiefactoren januari 2015. Beschikbaar op internet via: <http://co2emissiefactoren.nl/lijs-emissiefactoren/>

